KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

CİLT 2

2023 Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşleri
Dairesi Başkanlığı Yayınları No: 59

@ Copyright 2023 Kocaeli Metropolitan Municipality,
Department of Culture and Social No: 59

Bu kitabın her türlü basım, yayın ve telif hakları
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi
Başkanlığı'na aittir. Başkanlığın yazılı izni olmadan elektronik,
mekanik ya da diğer yollarla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.
Para ile satılamaz.

All rights reserved. No part of this book may be printed,
reproduced or distributed by any electronic, optical, mechanical
or other means without the written permission of the Kocaeli
Metropolitan Municipality, Department of Culture and Social Affairs.

Tasarım ve Uygulama
Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık A.Ş.

Baskı
Pelikan Basım Matbaa ve Ambalaj Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Kayaşehir Mah. Ulubatlı Hasan Cad. Blok 2H Kapı No: 19
34494 Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 613 79 55
Sertifika No: 40619

ISBN: 978-605-72931-8-3
Takım ISBN: 978-605-72931-6-9

KOCAELİ ANSİKLOPEDİSİ

EDİTÖRLER

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI

2023

Sahibi
Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Adına
Doç. Dr. Tahir BÜYÜKAKIN

Genel Koordinatör
Balamir GÜNDOĞDU

Ansiklopedi Yürütme Kurulu
Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Levent ATALI
Volkan ŞENEL
Raşit FİDAN
Hayriye SÖZER
Adil YILDIRIM

Sekreterya
Nesrin DURAN
Şükriye Göksu HÜLAGÜ

Ansiklopedide yer alan maddelerin bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bilim ve Danışma Kurulu
Prof. Dr. Azmi ÖZCAN
Prof. Dr. Feridun M. EMECEN
Prof. Dr. Gülfettin ÇELİK
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU
Prof. Dr. İdris BOSTAN
Prof. Dr. İlhan ŞAHİN
Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU
Prof. Dr. Metin TUNCEL
Prof. Dr. Nermin ERSOY
Prof. Dr. Nevnihal ERDOĞAN
Prof. Dr. Numan AKDOĞAN
Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ
Doç. Dr. Gülşen ERDAL
Doç. Dr. Mustafa SARI
Doç. Dr. Şennur KAYA
Dr. Metin ŞENTÜRK
Erdoğan ÖZDEMİR
Feyzullah Yavuz ULUGÜN
Müzeyyen ÜNAL
Recep KANKAL

İçindekiler

TAKDİM • XIII
ÖN SÖZ • XV
HACET BAYRAMLARI • 695
HACI AHMET ÇELEBİ • 695
HACI AHMET EFENDİ MESCİDİ • 696
HACI AKİF BEY MAHALLESİ • 697
HACI ALİ PAŞA CAMİİ • 698
HACI AYVAZ CAMİİ • 700
HACI DAVUT AĞA CAMİİ • 700
HACI HALİL MAHALLESİ • 702
HACI HAMZA BEY VAKIFLARI • 703
HACI HAMZA MAHALLESİ • 704
HACI HASAN BEY • 705
HACI HASAN MAHALLESİ / YOKUŞU • 706
HACIHIZIR MAHALLESİ • 707
HACI SELİM EFENDİ • 709
HAÇLI SEFERLERİ • 710
HADİ ARSLAN • 712
HAFIZ ABDULLAH EFENDİ (TEZEMİR) • 713
HAFIZ ALİ EFENDİ • 714
HAFIZ HAŞİM EFENDİ • 714
HAKAN ORUÇKAPTAN • 714
HAL BİNALARI • 715
HALDUN ALAGAŞ • 718
HALİL ÇALIK • 719
HALİL İBRAHİM ARTVİNLİ • 719
HALİL İBRAHİM ATMACA (FOTO ATMACA) • 720
HALİL İBRAHİM EFENDİ (GÜRSOY) • 721
HALİL PAŞA • 721
HALİL TÜRKMEN • 722
HALİT MOLLA (AKIN) • 723
HALİT PEHLİVAN • 724
HALİT ULUSOY • 725
HALK EDEBİYATI • 726
HALK EĞİTİM MERKEZİ VE AKŞAM SANAT OKULU • 729
HALKEVİ • 731
HALK İNANIŞLARI VE UYGULAMALARI • 735
HALK ODALARI • 738
HALK OYUNLARI • 740
HALUK EVİTAN • 743
HALUK GÖRGÜN • 743
HALUK SAYIN • 744
HAMDİ AÇAN • 745
HAMDİ BAŞAK • 745
HAMDİ NAMIK GÖR • 746
HAMİD B. MUHAMMED B. VELİYYÜDDİN EL-KOCEVÎ • 747
HAMİD EFENDİ KONEVÎ • 747
HAMİDİYE BULVARI – CADDESİ • 748
HAMİT OSKAY / İSMAİL HAMİT OKTAY • 749
HAMZA OSMAN ERKAN • 751
HANDAN KARAADAM • 751
HANNİBAL (ANNİBAL) • 752
HARALAR • 753
HARİKALAR SAHİLİ • 754
HASAN BASRİ GÜZELOĞLU • 755
HASAN BEHÇET DİKER • 756
HASAN EYLEN • 757
HASAN FAİK TÜREL • 758
HASAN FEHMİ ATAKAN • 759
HASAN FEHMİ EFENDİ (MORALI) • 759
HASAN GEMİCİ • 760
HASAN HAYRİ TAN • 761
HASAN KÂMİL YILMAZ • 762
HASAN PAŞA • 763
HASAN SERT • 764
HASAN ŞEMİ ERGİN • 765
HASAN TAHSİN ELBEYOĞLU • 766
HASAN TAHSİN PAŞA • 768
HATİCE ÖZGENER • 770
HAYAT KİMYA AŞ • 771
HAYDAR AKAR • 772
HAYRETTİN ULUSOY • 773
HAYRETTİN UYSAL • 774
HAYRETTİN UZUN • 775
HAYRİ AKDUMAN • 775
HEDEF • 776
HELENA • 777
HEREKE • 778
HEREKE ÇOCUK KAMPI • 780
HEREKE FABRİKA-İ HÜMAYUNU HAMİDİYE RÜŞTİYE MEKTEBİ • 781
HEREKE FABRİKA-YI HÜMAYÛNU HASTANESİ • 782
HEREKE HALI FABRİKASI • 783
HEREKE HALISI • 786
HEREKE İDMAN YURDU • 787
HEREKE KALESİ • 788
HEREKE MERKEZ SÜMER CAMİİ • 790
HEREKE PUDİNGİ • 791
HERGELECİ İBRAHİM • 792
HERGELECİ İBRAHİM YAĞLI GÜREŞLERİ (SARIMEŞE) • 792
HERMANN JANSEN • 793
HERSEK / DİL MENZİLİ • 795
HERSEKZÂDE AHMED PAŞA • 796
HIDIRELLEZ • 797
HİKMET BİL • 799
HİKMET DEMİRBAYRAK • 800
HİKMET ERENKAYA • 800
HİKMET KIRLI • 801
HİKMETİYE CAMİİ • 802
HİLÂL-İ AHMER CEMİYETİ (KIZILAY) • 803
HİLMİ EGE • 806
HİPODROM • 806
HOŞGÖR PASTANESİ VE İSMAİL KALKANDELEN • 808
HOŞGÖRÜ FERMANI • 809

KEFKEN ADASI • 1142
KEFKEN KÖYÜ CAMİSİ • 1143
KEFKEN TAŞ OCAĞI • 1144
KEFKEN TERSANESİ • 1145
KEMAL KÖSE • 1146
KEMAL NEHROZOĞLU • 1147
KEMAL ÖZ • 1148
KEMALETTİN OLPAK • 1150
KENAN AKMAN • 1150
KENT ÇARŞISI / PAZARI • 1152
KENT ORMANI • 1153
KENT PARKLARI • 1154
KERESTE EMİNLİĞİ • 1157
KERPE (CALPE) LİMANI • 1158
KERTİL TEKKE ÇEŞMESİ • 1159
KEŞKEK (TAVUKLU, HİNDİLİ, DARTILI) • 1159
KETEN • 1161
KETEN DOKUMA FABRİKASI • 1163
KETEN HELVASI • 1163
KIBRIS ŞEHİTLERİ VE GAZİLERİ • 1164
KİLEZDERE KÖPRÜSÜ • 1165
KILIÇZADE HAKKI (İSMAİL HAKKI KILIÇOĞLU) • 1166
KINALI ASKER PARKI • 1167
KİRAZLI YAYLASI • 1168
KISMET KANDIRALI • 1169
KIZILAY İŞHANI • 1169
KOBİS • 1171
KOCAELİ ADALET • 1172
KOCAELİ AĞIZLARI-DİL ÖZELLİKLERİ • 1173
KOCAELİ BARIŞ • 1176
KOCAELİ BAYRAM GAZETESİ • 1176
KOCAELİ BİLİM MERKEZİ • 1176
KOCAELİ BÖLGE TİYATROSU • 1179
KOCAELİ BURADA DERGİSİ • 1181
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ • 1181
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ HALK KÜTÜPHANESİ • 1184
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KONSERVATUVARI • 1186
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ MEHTERAN TAKIMI • 1187
KOCAELİ DENGE • 1188
KOCAELİ DOKÜMANTASYON MERKEZİ • 1188
KOCAELİ EKONOMİ DERGİSİ • 1191
KOCAELİ FİKİR • 1191
KOCAELİ FUARI • 1191
KOCAELİ GAZETECİLER CEMİYETİ • 1193
KOCAELİ GAZETESİ VE VİLAYET MATBAASI • 1194
KOCAELİ (1975) • 1195
KOCAELİ HABER VE FOTO AJANSI • 1196
KOCAELİ HABERCİ • 1196
KOCAELİ HALK BANKASI • 1196
KOCAELİ İDMAN YURDU • 1198
KOCAELİ İLİ • 1199
KOCAELİ KENT KONSEYİ • 1224
KOCAELİ KİTAP FUARI • 1225
KOCAELİ KOZ • 1226
KOCAELİ MEYDAN GAZETESİ • 1227
KOCAELI OLAY • 1227
KOCAELİ ÖNCÜ • 1227
KOCAELİ PANORAMA DERGİSİ • 1228
KOCAELI PARAF • 1228
KOCAELİ PUSULA GAZETESİ • 1228
KOCAELİ SAĞLIK VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ • 1229
KOCAELİ SANAYİ GAZETESİ • 1230
KOCAELİ SANAYİ ODASI • 1231
KOCAELİ SANAYİ ODASI (KSO) ODA ORKESTRASI • 1233
KOCAELİ SANAYİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ (KOSİAD) • 1234
KOCAELİ SERBEST BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ • 1234
KOCAELİ SERBEST BÖLGESİ (KOSBAŞ) • 1235
SPOR YAYINLARI • 1236
KOCAELİ STADYUMU • 1238
KOCAELİ ŞEHİR PORTALI • 1239
KOCAELİ ŞEHİR TİYATROLARI • 1240
KOCAELİ TİCARET ODASI • 1241
KOCAELİ TV • 1243
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ (KOU) • 1244
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ KÜLTÜR EVİ • 1247
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SÜRELİ YAYINLARI • 1249
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TEKNOPARK A.Ş. • 1250
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ VE HASTANESİ • 1251
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK YÜKSEKOKULU ANIT ÇINARI • 1253
KOCAELİ VAPUR ŞİRKETİ • 1254
KOCAELİ YARIMADASI • 1255
KOCAELİ YÜKSEK ÖĞRENİM DERNEĞİ • 1257
KOCAELİ YÜKSEKÖĞRENİM DERNEĞİ ÇOK SESLİ KOROSU • 1260
KOCAELİ ZİRVE • 1261
KOCAELİSPOR • 1262
KO-MEK • 1263
KONCA LAHDİ • 1265
KONSOLOSLUKLAR • 1266
KONUT MİMARİSİ • 1268
KORE ŞEHİTLERİ VE GAZİLERİ • 1271
KOSGEB KOCAELİ DOĞU VE BATI MÜDÜRLÜKLERİ • 1272
KOZLUK MAHALLESİ • 1273
KÖFTELİ MERCİMEK ÇORBASI • 1275
KÖRFEZ (İLÇE) • 1275
KÖRFEZ (1938) • 1278
KÖRFEZ (1966) • 1278
KÖRFEZ • 1280
KÖRFEZ BELEDİYESİ • 1280
KÖRFEZ BELEN ANTİK MEZARLIK VE KÜLT ALANI • 1282
KÖRFEZ CAMİLERİ • 1283
KÖRFEZ ÇEŞMELERİ • 1284
KÖRFEZ HAMAMLARI • 1285
KÖRFEZ TÜRBELERİ-TARİHİ MEZARLIKLARI • 1286

KÖFTELİ MERCİMEK ÇORBASI

Yöresel Yemek Kültürü

Türk mutfak kültürünün önemli besinlerinden biri olan çorbalar, Kocaeli mutfağının da vazgeçilmez lezzetlerindendir. Orta Asya'da Türkler arasında paça çorbası, tarhana çorbası, yoğurtlu çorba, un çorbası, umaç çorbası ve mercimek çorbası en çok tüketilen ve bilinen çorbalar arasındadır. Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde saray mutfağında olduğu kadar evlerde de çok çeşitli çorbalar yapılmıştır.

Çorba dışında başka yiyeceklerin yapımında da kullanılan mercimeği Türklerin erken dönemlerden itibaren tanıdığı yazılı kaynaklarda belirtilmektedir. Uygur Kitabeleri'nde *yasımuk* olarak geçen mercimek, Orta Asya Türklerinde ise yaygın olarak *yasmık* şeklinde kullanılmıştır. Anadolu'nun çeşitli yörelerinde de *yasmık*, *yosmuk* şeklindeki kullanımlar görülür. Türklerin Orta Asya'dan beri yetiştirip kullandığı mercimek, Anadolu'da da Hititler döneminden beri yetiştirilmektedir. Anadolu'ya göç eden Türkler, bu coğrafyada da yetişen mercimekli yemekler yapmaya devam etmişlerdir.

Tahıl veya un ile etin birlikte kullanıldığı çorbalar da Orta Asya'dan itibaren eski Türkler arasında görülmektedir. *Tournefort Seyahatnamesi*'nde Türklerin çorbadan başka bir şey sevmediği için avladıkları her çeşit hayvanın etini küçük parçalara bölerek pişirdikleri ifade edilmektedir. Kocaeli'de pişirilen çorbalardan biri olan köfteli mercimek çorbası tahıl ile etin birlikte kullanıldığı bir çorbadır. Bu çorbada eti küçük küçük parçalara bölerek eklemek yerine kıymadan yapılan köfteler kullanılır.

Köfteli mercimek çorbasının yapılışı iki aşamadan oluşur: Köfte ve çorba. Köfte için; 1 kilo köftelik kıymaya 1 su bardağı badem, 1 çay bardağı süt, 4 dilim ekmek, 2 kaşık kuş üzümü, 2 diş sarımsak, bir tutam maydanoz, bir yumurta, pul biber, tuz, kişniş, karabiber eklenerek iyice yoğrulur. Yapılan köfteden nohut ya da fındık büyüklüğünde parçalar alınarak yuvarlanır ve tavada kızartılır.

Çorbası için; eritilmiş tereyağında ince doğranmış bir adet kuru soğan kavrulur. Su veya et suyu eklenerek kaynamaya bırakılır. Ardından mercimek ve diğer malzemeler ilave edilerek yumuşayana kadar pişirilir. Kevgir ya da karıştırıcı yardımıyla çorba pürüzsüz hale getirilir. Çorbaya köfteler eklenerek kısa süre kaynatılır. Yoğurt, bal, limon suyu ve nane ile hazırlanan sos üzerine dökülerek servis edilir.

KAYNAKÇA

Bahaeddin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş II*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 263-264; Galip Akın, Vahdet Özkoçak ve Timur Gültekin, "Geçmişten Günümüze Geleneksel Anadolu Mutfak Kültürünün Gelişimi", *Antropoloji*, Sayı 30, Ankara 2015, s. 33-51; Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, Ed. Stefanos Yerasimos, Kitap Yayınevi, İstanbul 2013; Sibel Güler, "Türk Mutfak Kültürü ve Yeme İçme Alışkanlıkları", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 26, Kütahya 2010, s. 24-30; https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/neyenir/kofteli-mercimek-corbasi [22.07.2021]; https://lezzetler.com/kofteli-mercimek-corbasi-kocaeli-vt85868 [22.07.2021]

Meriç HARMANCI

KÖRFEZ (İLÇE)

Coğrafya

Kocaeli Yarımadası'nın güneyinde İzmit Körfezi'nin kuzey kıyılarını sınırlayan dik yamaçların hemen önünde Ağa ve Çınarlı derelerinin oluşturduğu küçük bir delta düzlüğünün batı yarısında gelişen Yarımca, Tütünçiftliği ve Kirazlıyalı köylerinin birleşmesiyle oluşturulan merkeze, Gebze ve Merkez ilçeye bağlı 16 köyün bağlanmasıyla 1987'de kurulmuş Kocaeli ilçesidir.

26 Eylül 1934 tarihinde Gebze ilçesinden ayrılarak Merkez ilçeye bağlanmış olan Yarımca Köyü'nde, 27 Mayıs 1964 tarihinde belediye teşkilatı kurulmuştur. 1965 nüfus sayımında nüfusu 3.312 olan Yarımca Belediyesi'ne, 14 Aralık 1970 tarihinde Merkez ilçeye bağlı 5.938 nüfuslu Tütünçiftliği Köyü de dâhil edilmiş böylece 13.519 nüfuslu bir yerleşme halini almıştır. Hızlı gelişimini sürdüren Yarımca Belediyesi 1980'de 35.407, 1985'te 48.420 nüfusa ulaşmıştır. 27 Haziran 1986 tarihinde Gebze ilçesine bağlı 2.300 nüfuslu Kirazlıyalı Köyü de Yarımca Belediyesi sınırları içerisine alınmıştır. 4 Temmuz 1987 tarihinde yayınlanan 3392 No'lu kanun ile Yarımca Belediyesi merkez olmak ve adı Körfez Belediyesi olarak değiştirilmek suretiyle Körfez ilçesi kurulmuştur. İlçeye Çerkeşli ve Tavşancıl köyleri hariç Hereke bucağının tamamı (Hereke Belediyesi ile Kalburcu, Kirazlıyalı, Kutluca, Naipköy, Sevindikli, Şemsettin köyleri) ile Merkez ilçeye bağlı Alihocalar, Belen, Cumaköy, Dereköy, Himmetli, Karayakuplu, Sipahiler ve Osmanlı köyleri ile Gebze ilçesi Mollafeneri bucağına bağlı Duraklı ve Hatipler köyleri bağlanmıştır. Ancak bu köyler 24 Ekim 1989 tarihinde tekrar Mollafeneri bucağına bağlanmıştır. İlçe olduktan sonraki ilk sayım olan 1990'da nüfusu 80 bine yaklaşan Körfez ilçesinin 2000'de nüfusu 100 bine, 2010'da da 130 bine ulaşmıştır. Yani son 30 yılda yıllık %3,9'luk büyüme ile nüfusunu ikiye katlamıştır. 2020 yılı sonu itibariyle toplam 173.064 kişi nüfusa sahip olan ilçenin alan 301 km^2, nüfus yoğunluğu 575 kişi/km^2'dir. Körfez ilçe merkezinin denizden yüksekliği 60 m, il merkezine uzaklığı ise 20 km'dir. Körfez ilçesi, 20'si şehir, 16 tanesi de kırsal alanda yer alan 36 mahalleden oluşmaktadır. Bu nüfusun yaklaşık 170 bini ilçe merkezi nüfusunu oluştururken, kırsal mahallelerde yaşayan nüfus ise 4 bin kadardır.

Kocaeli Platosu üzerinde bulunan İlçe arazileri, genel olarak fazla bir yükseltiye sahip değildir. İlçe'nin en yüksek yeri olan ve plato yüzeyinde küçük bir çıkıntı oluşturan Serçe Tepe (648 m)'de, 650 metreye kadar çıkmaktadır. Plato yüzeyi ile kıyıdaki düzlükler arasında geçişi sağlayan yamaçlar, bir fay dikliği niteliği göstermektedir. Platonun Karadeniz'e doğru az eğimli merkezi kısmı Ortadeğirmendere ve kolları tarafından yarılarak kuzeye doğru drene etmektedir. Körfez ilçe arazisinin %72'si orman ve fundalıktır. Ortadeğirmendere'nin geniş vadi tabanı ile diğer küçük düzlükler dışında kalan sahanın büyük bir kısmı

KÖRFEZ İLÇESİNİN YERLEŞİM ve ULAŞIM HARİTASI

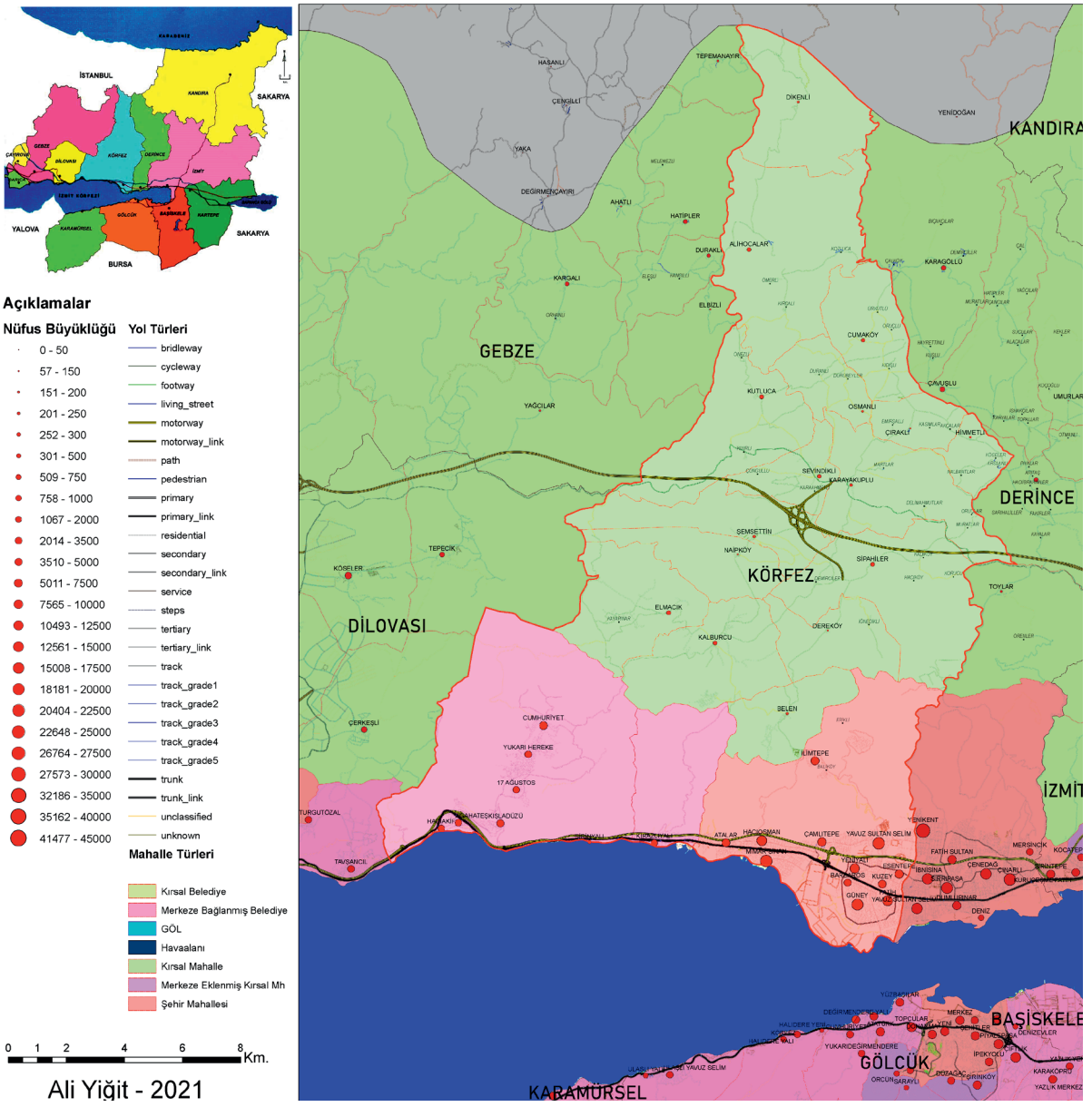

makiliklerle kaplıdır. Ormanlar yüksek alanlarda ve dik yamaçlarda korunabilmiştir.

İlçe arazisinin %19'u tarım alanıdır. %9'u da tarım dışı arazilerden oluşmaktadır. 51 bin dekar kadar olan tarım alanlarının %98'i tarlalardan oluşmaktadır. Tarlaların 1/3'i boş bırakılmaktadır. Ekilen tarlaların %70'inde tahıllar, %30'unda da yem bitkileri üretilmektedir. Tarım alanlarının %2'sinde de meyve ve sebze bahçeleri yer almaktadır. Meyveliklerin yarısını ceviz, 1/5'ini de kiraz ağaçları kaplamaktadır. Meyveliklerin %16'sı da fındıklıktır. Zeytinliklerin oranı da %5'tir. Üzüm, elma, armut, ayva, vişne ve şeftali de yetiştirilen diğer meyvelerdir. Sebze için ayrılan az miktardaki arazinin yarıya yakınına bal kabağı ekilmektedir. Daha sonra sofralık domates, taze fasulye ve kuru soğan yer almaktadır. Sebze bahçelerinin 4/5'ünü kaplayan bu sebzelerden başka karpuz ve hıyar yetiştiriciliği de önemlidir. İlçede 12 bine yakın davar ve 10 bine yakın sığır varlığı bulunmaktadır. Yıllık 500 bine yakın da tavuk yetiştirilmektedir.

Körfez İlçesinden; TEM Otoyolu, D-100 Karayolu ve Demiryolu geçmekte, deniz ulaşımı da bulunmaktadır. Ulaşım kolaylığının sağladığı avantaj nedeni 1950'li yıllarda başlayan sanayileşme ile hızla artan nüfusun çoğunluğu geçimini sanayi tesislerinde çalışarak sağlamaktadır. Körfez ilçesinin ilk sanayi tesisi Hereke'de 1843 tarihinde kurulmuş olan dokuma ve halı fabrikasıdır. Daha sonra 1960'ta Yarımca'da kurulan Tüpraş Tesisleri ile birlikte sanayi gelişmeye başlamış ve 1965'te faaliyete geçen Petkim ile devam etmiştir. İlçede Türkiye ekonomisinde önemli yere sahip, petrol, gübre, çimento gibi sektörlerde faaliyet yürüten büyük sanayi kuruluşları ve özellikle kimya sektöründe faaliyet gösteren firmalar yer almaktadır. Bunlar; Tüpraş Rafineri, Nuh Çimento, İGSAŞ ve Gübretaş tesisleri ile Evyaport ve Nuh Çimento gibi büyük limanlardır.

3 km uzunluğunda bir sahil şeridine sahip bir sanayi şehri olan Körfez ilçe merkezinde sahilde yer alan çay bahçeleri ve parklar halk tarafından yoğun ilgi görmektedir. Sahili dışında gezilecek pek yeri bulunmayan Körfez ilçesinde Hereke'de bulunan Alman İmparatoru Kaiser Wilhelm Köşkü en önemli tarihi eserdir. Ayrıca Hereke, halıları yanında birçok önemli tarihi eserde kullanılmış olan taşı (Hereke Pudingi) ile de ünlüdür.

KAYNAKÇA

Ahmet Erkal, *Körfez İlçesi'nde (Kocaeli) Antropojeomorfolojik Araştırmalar*, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik, 2018; DİE Genel Nüfus Sayımları ve 2000 yılı sonrası için TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS); Kocaeli İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü 2020 Faaliyet Raporu; *Kocaeli İli Arazi Varlığı*, T.C. Başbakanlık, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İl Rapor No: 16, Ankara, 1995; Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, (2020). *Kocaeli İli Maden ve Enerji Kaynakları*, Ağustos 12, 2021 tarihinde MTA internet Sitesinden alınmıştır: https://www.mta.gov.tr; *Resmî Gazete*, Sayı 19507, Tarih 4 Temmuz 1987: 19 Haziran 1987 tarihinde kabul edilen 3392 No.lu "103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun"; Suzan Yıldız, *Körfez ilçesinde (Kocaeli) arazi örtüsü değişimlerinin coğrafi bilgi sistemleri ve uzaktan algılama ile analizi (1987-2015)*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2016; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) Yayınları. Ankara (ilgili yıllara ait nüfus istatistikleri) https://www.tuik.gov.tr/; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Merkezi Dağıtım Sistemi (MEDAS), Bitkisel Üretim ve Hayvancılık İstatistikleri veri tabanları, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr; Ümit Sergün, *Kocaeli Yarımadası'nda Kırsal Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi Yayını, İstanbul 1986; Yusuf Dönmez, *Kocaeli Yarımadasının Bitki Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi Yayını, İstanbul 1979.

Ali YİĞİT

Tarih

Körfez ya da eski adıyla Yarımca, Kocaeli'nin bir ilçesidir. Bu ilçe batıda Gebze ve Dilovası, kuzeyde Şile ve doğuda Derince ilçeleriyle çevrilidir. Kocaeli'nin 12 ilçesinden biri olup, son nüfus sayımına göre nüfusu 165.503'tür. İlçe merkezinin nüfusu ise, 83.174'tür. 16 adet köyü, 20 adet mahallesi ve 865 adet cadde ve sokağı vardır. Denize 13.500 metre kıyısı ve çok eski tarihe sahip olan ilçe tarih içerisinde; Brunga, Grünge, Brunca, Satryas gibi isimleri taşımıştır.

Körfez ve çevresinin tarihi, İzmit'in tarihi ile paralellik göstermektedir. Sırasıyla, Bithinya, Roma, Bizans hâkimiyetlerinde insanoğlunun yerleşim yeri olmuştur. MS 362 yılında, büyük bir deprem meydana gelerek 20 bin insan hayatını kaybetmiş, bu depremde Brunga (Yarımca) liman bölgesi haritadan silinmiştir. MS 458 yılında Brunga (Yarımca), piskopos düzeyinde Nicomedia (İzmit), Nicaia (İznik) ve Chalcedonia (Kadıköy) piskoposları gibi doğrudan doğruya İmparatora bağlanmış, bu durum MS V. yüzyıla kadar da devam etmiştir. Konstantinopolis'in (İstanbul) Anadolu'ya bağlantısının Dil İskelesi ile Hersek Burnu arasından sağlandığı MS 869 yılına kadar Nicomedia'nın (İzmit) önemi azalmış, Brunga (Yarımca), MS 869 yılında Basil döneminde yeniden piskoposluk derecesine yükseltilerek önemini tekrar kazanmıştır. Konstantinopolis (İstanbul) zamanında 554 ve 557 tarihlerinde merkez üssü Nicomedia (İzmit) ve Brunga (Yarımca) arasında iki deprem meydana gelerek şehirler harabeye dönmüştür. Arkasından veba, kolera gibi salgın hastalıklar nedeniyle nüfus yarı yarıya azalmıştır. Surlar, limanlar, rıhtımlar, saray ve yapıtların çoğu onarılamayacak derecede yıkılmıştır.

1071 yılındaki Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'yu fetheden Selçuklular Nikomedia (İzmit) önlerine kadar inmişler, İznik'i (Nikaia) ele geçirerek başkent yapmışlardır. Bölge tamamen kuşatılarak Konstantinopolis'e (İstanbul) kadar Selçukluların hakimiyetine girmiştir. Bizans tahtında I. Alexios Komnenos (1081-1118) tek başına Selçuklu Türkleri ile baş edemeyeceğini anlayınca, çağrıda bulunarak Haçlı akını düzenleyerek Nikomedia'nın (İzmit) kuzeyindeki kentler tekrar Bizanslıların eline geçmiştir. İznik'in düşmesi üzerine Selçuklular Anadolu'ya dönerek Konya'yı başkent yaptılar. Bu dönemde Selçukluların Nikomedya'daki hakimiyeti 11 yıl sürdü.

Osmanlı Sultanı Orhan Bey zamanında, 1328 yılında Kocaeli (İzmit) ve çevresine Türkler hâkim oldu. Osmanlı Devleti'nin ilk yıllarında Yarımca'nın Brunga olarak kullanılan adı Burunca olarak değiştirildi. İstilalar ve afetler, salgın hastalıklar nedeniyle terkedilmiş bir kent konumunda olan Yarımca, Orhan Bey zamanında tamamen Türk devletinin eline geçince kent onarılarak kiliseler camiye çevrilmiş ve limana işlerlik kazandırılarak Yarımca'nın adı da bu dönemde Burunca olarak kullanılmaya başlanmıştır.

1420 yılında Yarımca bir köy durumundaydı. Sürekli istilalara uğrayan bölgede halk, güvenlik bakımından kıyılardan uzak sırtlarda ve tepelerde yaşamayı tercih ediyordu. Ancak halkın yaşaması için en önemli gelir kaynakları, Yarımca Ovası ve sahil liman işletmeciliği olduğundan, buralara da yerleşmeleri gerekiyordu. Bu sebeple, çeşitli dönemlerde yapılan yerleşmeler her defasında düşman istilaları, sel baskınları, yangınlar ve tabii afetler nedeni ile yıkılmış harap olmuş olduğundan, yerleşim tekâmül gösterememiştir. Bir varsayıma göre, her defasında yerleşim yarım kaldığından bölgenin adına Yarımca denmiştir.

Tarih boyunca Tütünçiftlik sahil bölümü körfezin en dar yeri olduğundan deniz feneri amaçlı olarak kullanılmıştır. 1854 yılında Abdülmecit zamanında buraya bir deniz feneri yaptırılmıştır. Bölgede konut yoktu ve eski Bağdat caddesinin kuzeyi mera alanı olarak askeri hayvanlar için kullanılmaktaydı. Bölge, 1854 yılında dönemin İzmit Sancak Beyi Topal Osman Paşa tarafından doğal güzelliklerinden dolayı çiftlik olarak kullanılmakta ve bu sebeple, istasyon ve çevresi açılarak çiftlik olarak tescil edilmiştir. Devlet karayolunun Ağadere bölümünde beylik kışlası vardı ve sahil bölümünde ise deniz ve kara hayvanlarının bol olmasından dolayı av yeri olarak kullanılmaktaydı.

22 Mayıs 1766 tarihinde 2 dakika süren deprem körfez kıyısında bulunan tüm köy, kasaba, oba ve kentler yerle bir olmuştu. Ancak sırtlarda kurulu bulunan sağlam yapılar ayakta kalabilmişti. İki ay aralıklarla süren depremde pek çok Yarımcalı hayatını kaybetmiş ve halk, kıyı Yarımca'dan tepelere doğru yönelmişti.

YAZAR KURUM VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

Abdullah Kahraman	Kocaeli Üniversitesi	abdullah.kahraman@kocaeli.edu.tr
Abdullah Lüleci	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	luleciabdullah@gmail.com
Adem Arı	Sakarya Üniversitesi	aari@sakarya.edu.tr
Adnan Sofuoğlu	Hacettepe Üniversitesi	adnans@hacettepe.edu.tr
Ahmet Ekşi	Kocaeli Üniversitesi	ahmet.eksi@kocaeli.edu.tr
Ahmet Kamil Uysal	Araştırmacı/Yazar	kamiluysal41@hotmail.com
Ahmet Yavuzyılmaz	Necmettin Erbakan Üniversitesi	ahmet_yavuzyilmaz@hotmail.com
Ahmet Yüksel	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	ahmetarih@hotmail.com
Akın Deveci	Kocaeli Üniversitesi	akin.deveci@kocaeli.edu.tr
Ali İhsan Engür	Kocaeli Üniversitesi	ali.engur@kocaeli.edu.tr
Ali Kaya	Kocaeli Üniversitesi	ali.kaya@kocaeli.edu.tr
Ali Yeşildal	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	aliyesildal@gmail.com
Ali Yiğit	Bursa Uludağ Üniversitesi	aliyigit@uludag.edu.tr
Alim Alper Cesur	Kocaeli Üniversitesi	alper.cesur@kocaeli.edu.tr
Alparslan Arslan	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi	arslan_6141@hotmail.com
Alper Başer	Afyon Kocatepe Üniversitesi	baseralperhidayet@gmail.com
Arzu Serpil Arslan	Kocaeli Üniversitesi	aarslan@kocaeli.edu.tr
Aslıhan Akpınar	Kocaeli Üniversitesi	aslihan.akpinar@kocaeli.edu.tr
Aybike Özel	Kocaeli Üniversitesi	aybike.pelenk@kocaeli.edu.tr
Ayhan Orhan	Kocaeli Üniversitesi	aorhan@kocaeli.edu.tr
Ayhan Yüksel	Araştırmacı/Yazar	sunkur28@gmail.com
Aysel Çetinkaya	Kocaeli Üniversitesi	aysel.cetinkaya@kocaeli.edu.tr
Ayşegül Komsuoğlu Çıtıpıtıoğlu	İstanbul Üniversitesi	sezer.komsuoglu@yok.gov.tr
Ayşegül Yılmaz	Kocaeli Üniversitesi	aysegul0841@gmail.com
Bahadır Bozdağ	Bozdağ Mimarlık Dekorasyon Ltd.Şti.	bahadirbozdag@gmail.com
Barış Ateş	Milli Hakimiyet Medya	millihakimiyet41@gmail.com
Behçet Kemal Yeşilbursa	Bursa Uludağ Üniversitesi	behcetyesilbursa@yahoo.com
Bilal Tunç	Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	btunc@agri.edu.tr
Bilsen Bilgili	Kocaeli Üniversitesi	bilsen.bilgili@kocaeli.edu.tr
Biray Çakmak	Uşak Üniversitesi	biray.cakmak@usak.edu.tr
Bora Yenihan	Kocaeli Üniversitesi	bora.yenihan@kocaeli.edu.tr
Burak Aslanmirza	Kocaeli Üniversitesi	burakaslanmirza@gmail.com
Burak Demir	Sanat Tarihçisi	burakdemir2014@gmail.com
Burcu Kurt	İstanbul Teknik Üniversitesi	burcukurt@itu.edu.tr
Burhan Sayılır	Anadolu Üniversitesi	burhansayilir@anadolu.edu.tr
Bülent Cırık	Dumlupınar Üniversitesi	bulent.cirik@dpu.edu.tr
Bülent Coşkun	Emekli Öğretim Üyesi	bulentcoskun@gmail.com
Büşra Savaş	Kocaeli Üniversitesi	busrasavas0a0@gmail.com
Cemil Öztürk	Marmara Üniversitesi	cemilozturk2012@gmail.com
Cengiz Akgün	Kocaeli Kent Gazetesi	cengzakgun@gmail.com
Cengiz Keskin	Kırklareli Üniversitesi	cengizkeskin@sakarya.edu.tr
Ceyhun Konak	Kocaeli Üniversitesi	ceykonak@gmail.com
Çiğdem Külçür	Kocaeli Üniversitesi	cigdemkulcur@gmail.com
Deniz Demirarslan	Kocaeli Üniversitesi	denizd@koceli.edu.tr
Deniz Özay	Kocaeli Üniversitesi	ozaydenizozay@gmail.com
Dilara Bahçalı	Kocaeli Üniversitesi	dilarabahcali@gmail.com